

**INGLIZ TILI ADABIYOTINI O'QITISH METODIKASI:
YANGI YONDASHUVLAR, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR**

Toshpuxorova Anora Yodgor qizi ¹

¹ Samarqand davlat chet tillari instituti
Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili) yo'nalishi
2-bosqich 23-33-guruh talabasi
anoratoshpuxorova@gmail.com
+998950262327

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 04.01.2025

Revised: 05.01.2025

Accepted: 06.01.2025

KALIT SO'ZLAR:

Adabiyotni
o'qitishning metodik
asoslari, madaniy
kontekstga asoslangan
yondashuvlar, interaktiv
va ijodiy yondashuvlar,
muammolar,
cheklovlar, yechimlar
va takliflar.

Ushbu maqola ingliz tili adabiyotini o'qitishda yangi va zamonaviy metodikalarni joriy etish, ularning samaradorligini oshirish, o'quvchilarning til ko'nikmalarini shakllantirishga bag'ishlangan. Adabiyotni o'qitish nafaqat lingvistik ko'nikmalarini rivojlantiradi balki o'quvchilarning madaniy tushunchalari va ijodiy tafakkurini oshiradi. Adabiyotning lingvistik va estetik jihatlarini o'qitishda texnologiyalarni integratsiya qilish, ijodiy va interaktiv usullardan foydalanish hamda madaniy kontekstni hisobga olishning ahamiyati tahlil qilinadi. Bu maqolamda o'qitish jarayonida uchraydigan asosiy muammolar va ularning yechimlari taklif qilinadi.

KIRISH. Adabiyot darslari nafaqat tilni o'rgatishning samarali vositasi, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi uchun ham muhim omil hisoblanadi. Ingliz tili adabiyoti orqali talabalar tilni tabiiy kontekstda o'rganib, madaniy merosni o'zlashtiradilar. Biroq, zamonaviy ta'lim jarayonida talabalar diqqatini jalb qilish va ularni adabiyotga qiziqtirish uchun an'anaviy yondashuvlar yetarli bo'lmay qolmoqda. Shu sababli yangi, innovatsion metodlar zarur.

1. Adabiyotni o'qitishning metodik asoslari

Kommunikativ yondashuv: Adabiyotni jonli muloqot vositasi sifatida o'rgatish.

Interaktiv metodlar: Rolli o‘yinlar, muhokamalar va guruh ishlari orqali o‘quvchilarning faoliyatini oshirish.

Texnologiyalarni qo‘llash: Elektron kitoblar, audiomateriallar va onlayn platformalar yordamida adabiyotni o‘rganish samaradorligini oshirish.

2. Madaniy kontekstga asoslangan yondashuv:

Adabiyot asarlarini o‘rganishda ularning tarixiy, madaniy va ijtimoiy ahamiyatini tahlil qilish.

Ingliz adabiyotining madaniy jihatlarini mahalliy madaniyat bilan solishtirish va o‘quvchilarda global dunyoqarashni shakllantirish.

3. Interaktiv va ijodiy metodlar:

Rolli o‘yinlar va sahnalashtirish: O‘quvchilardan adabiy qahramonlar rolini ijro etishni talab qilish.

Tanqidiy tahlil: O‘quvchilarni o‘z fikrlarini tahliliy ifodalashga o‘rgatish uchun esse va munozaralar yozdirish.

Ijodiy topshiriqlar: Talabalarni yangi hikoya yozish, qahramonlar dialogini qayta tasavvur qilish yoki zamonaviy she‘r yaratishga rag‘batlantirish.

Muammolar va cheklovlar

Murakkablik darajasi: Adabiy asarlarning lingvistik va madaniy murakkabligi talabalar uchun qiyinlik tug‘diradi.

Resurslar yetishmovchiligi: Ko‘pgina maktablarda raqamli texnologiyalar va zamonaviy manbalar yetishmaydi.

Motivatsiya yetishmasligi: Ba’zi talabalar uchun adabiyot darslari zerikarli yoki ular buni amaliy jihatdan foydasiz deb hisoblashadi.

Yechimlar va takliflar

1. O‘quv materiallarini moslashtirish:

Soddalashtirilgan adabiy matnlar va qisqartirilgan versiyalardan foydalanish.

Interaktiv kitoblarni yaratish va qo‘llash.

2. O‘qituvchilar uchun treninglar:

Zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarni o‘rgatuvchi seminarlar va treninglar tashkil qilish.

Tajriba almashish uchun xalqaro konferensiyalar va onlayn platformalar yaratish.

3. O‘quv jarayonini o‘zgartirish:

Guruhli ishlarni kengaytirish, talabalar o‘rtasida fikr almashishni rag‘batlantirish.

Ijodiy yondashuvlar yordamida adabiyotga bo‘lgan qiziqishni oshirish.

Umuman adabiyot o'qitishning turlicha yondashuvlari tavsiflanadi va yondashuvlarni o'qitish jarayonida ularning badiiy matnlarga yo'naltirilganligi, sinfda o'qitishda o'qituvchi va o'quvchilarning roli va bu yondashuvlar hal etmaydigan sohalar nuqtai nazaridan tahlil qilishga kam e'tibor beriladi. Ushbu tadqiqot badiiy matnlarni o'rgatishda yondashuvlar yo'nalishini, yondashuvlardagi cheklanganlik tomonlarini o'rganishga harakat qiladi.

Axborotga asoslangan yondashuv. Adabiyotni o'qitishda axborotga asoslangan yondashuv o'quvchilarga adabiy asarga tegishli tarixiy, madaniy va kontekstual elementlar haqida har tomonlama tushuncha berishga qaratilgan.

Yangi tanqidiy yondashuv. Yangi tanqid - bu 20- asr boshlarida, xususan Qo'shma Shtatlarda paydo bo'lgan adabiyotni o'rgatish va tahlil qilishga yondashuv. U tarixiy kontekst, muallif niyati yoki o'quvchining munosabati kabi tashqi omillarni hisobga olishdan ko'ra, asarning ichki elementlariga e'tibor qaratib, badiiy matnlarni diqqat bilan o'qishga urg'u beradi. Yangi tanqid yondashuvi adabiy matnning mazmuni va ahamiyatini ochish uchun uning shakli, tuzilishi, tili va ramziyligini sinchkovlik bilan tekshirishga undaydi. Bu matnli yondashuv bo'lib, adabiy matn elementlari va tahlili bilan shug'ullanadi.

Ekotanqidiy yondashuv. Adabiyotni o'qitish va o'rganishda ekologik tanqidiy yondashuv tarixini 20- asr o'rtalarida insonlarning atrof -muhitga bo'lgan tashvishlarini paydo bo'lishi bilan bog'lash mumkin. Jimmi fikricha, ekologik tanqidiy yondashuvdan foydalanishning ahamiyati uning adabiyot va atrof muhit o'rtasidagi murakkab aloqalarni ochib berish va tahlil qila olish qobiliyatidadir. Adabiyotshunos olimlar va kitobxonlar ekologik tanqidni qo'llash orqali insonning tabiat olam bilan qanday munosabatda bo'lishi, adabiyotda ekologik mavzular qanday aks etishi va tasvirlar bizning atrof - muhitga bo'lgan munosabatimizni qanday aks ettirishi va shakllantirish haqida chuqurroq tushunchaga ega bo'lishi mumkin.

Xulosa. Natijalardan shunday xulosaga kelish mumkinki, aksariyat yondashuvlarda talabalar o'qituvchilar tomonidan ajratilgan topshiriqlarda qatnashsalar ham, passiv qabul qiluvchilar sifatida bo'ladilar. Bu holat amaliy mashqlarga ham bog'liq bo'ladi. Tilga asoslangan yondashuvlar adabiy matndagi til mavzulari va o'qituvchi tomonidan boshqariladigan faoliyat bilan bog'liq bo'lganligi sababli, boshqa jihatlarga, masalan, o'quvchilarning estetik tajribasi va matn maqsadiga kamroq e'tibor qaratiladi. Boshqa tomondan, javobga asoslangan yondashuv matndagi mavjud muammolarni va talabalarning estetik tajribalari asosidagi javoblarini izlaydi.

Ushbu yondashuvdan foydalangan holda adabiy matnlar bilan ishlashda o'qituvchilarning rolidan ko'ra, ma'no yaratish jarayonida o'quvchilarning roli ustunroqdir. Tanqidiy adabiy

yondashuvlar ichida yangi tanqidiy yondashuv matni uning adabiy xususiyatlari, masalan, nutq figuralari, tasvir va timsollar bilan birga diqqat bilan o'qish bilan shug'ullanadi. Garchi bu yondashuv o'qituvchiga yo'naltirilgan faoliyat bilan yuklangan bo'lsa-da, o'qituvchi o'quvchilarning rollarini to'g'ri taqsimlay oladi.

Adabiyot darslari o'quvchilarga nafaqat lingvistik bilimlar beradi, balki madaniy merosni o'rganish imkonini ham yaratadi. Samarali metodlar va innovatsion yondashuvlar adabiyotni o'rgatish jarayonida yuqori natijalarga erishishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Harmer, J. (2007). The Practice of English Language Teaching. Pearson Education Limited.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.
3. Toshpo'latov, B. (2020). Oliy ta'limda adabiyot darslarini interaktiv o'qitish usullari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. Karimov, E. R. (2021). Adabiy asarlarni lingvistik jihatdan tahlil qilish. Samarqand: Zarafshon nashriyoti.
5. Jimmy, N.B. Ecocritical approach to literary text interpretation. International Innovation and Scientific Research. 2015.-369-378.
6. Ganakumaran, S (2003). Literature programmes in Malaysian schools : A historical overview . In Ganakumaran, S(edi).Teaching of literature in ESL/EFL contexts. Petaling Jaya: Sasbadi Sdn.Bhd.,27-48